
NOBLESSE®

Creat cu pasiune şi savoir-faire. Un volum Baroque Books & Arts®.

Alexander von Schönburg

TOT CEEA CE AȚI DORIT SĂ ȘTIȚI DESPRE REGI ȘI NU AȚI ÎNDRĂZNIT SĂ ÎNTREBAȚI NICIODATĂ

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

NOBLESSE®

Colecţie coordonată de Dana MOROIU

Alexander von Schönburg
ALLES, WAS SIE SCHON IMMER ÜBER KÖNIGE WISSEN WOLLTEN
Copyright © 2008 by Rowohlt Berlin Verlag GmbH, Berlin, Germany

© Baroque Books & Arts®, 2017

Imaginea copertei: Cristiana RADU
Concepţie grafică © Baroque Books & Arts®
Corector: Rodica CREŢU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SCHÖNBURG, ALEXANDER von
Tot ceea ce aţi dorit să ştiţi despre regi şi nu aţi îndrăznit să întrebaţi niciodată /
Alexander von Schönburg
trad.: Mihai Moroiu. - Bucureşti: Baroque Books & Arts, 2017
ISBN 978-606-8564-71-5
I. Moroiu, Mihai (trad.)
94(100):929

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.

Niciun fragment din această lucrare şi nicio componentă grafică nu pot fi reproduse fără acordul scris al deţinătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

Pentru Irina

A FOST ODATĂ...

Queen Mary, bunica actualei regine a Angliei, născută prințesă von Teck, avea un obicei curios. Când se interesa de starea unei supuse sau a unui supus, întreba întotdeauna: „Ce mai face sărmana dumneavoastră mamă?" Sau: „Ce mai face sărmana dumneavoastră fiică?" Adjectivul „sărman" revenea atât de des în vocabularul ei, încât cu toții, la curte, se întrebau care ar putea fi sensul exact pe care i-l atribuia. De fapt, e cât se poate de simplu: sărmani, după Queen Mary, erau pur și simplu toți cei lipsiți de obârșie regală. Și câtă dreptate avea! Am înțeles și eu cât se poate de limpede când am întâlnit-o prima oară pe regina Elisabeta a II-a, în ajunul nunții prințului Eduard cu Sophie Rhys-Jones. Fiind fiul cel mic al reginei, Eduard nu putea pretinde o ceremonie oficială, spre ușurarea capetelor încoronate, presupun, bucuroase să poată sărbători în familie. La Windsor fuseseră invitate și câteva rude din Germania. Printre care și strănepoata reginei, prințesa Irina von Hessen, împreună cu cel cu care se căsătorise în urmă cu doar câteva săptămâni, jurnalist de meserie. Adică eu. Este cât se poate de neobișnuit ca un jurnalist să ia parte la evenimentele de familie de la castelul Windsor.

Mai degrabă primește proxenetul din Sankt Pauli o invitație la ceai din partea papei. Probabil că nici nu există profesie care să se bucure de un asemenea nemărginit dispreț la Windsor decât aceea de reporter. De altfel, unchiul Irinei, prințul Philip, și-a exprimat cât se poate de ferm părerea față de jurnalism. Aflat în vizită în Gibraltar, i s-a prezentat vestita stâncă a maimuțelor, iar el a comentat suficient de tare, încât să fie auzit de întreaga hoardă de fotoreporteri care îl asediau: „Prin urmare, care sunt maimuțele și care sunt reporterii?“ În timpul unei vizite oficiale în Pakistan, un paparazzo a căzut de pe o scară înaltă, pe care se cățărase pentru a obține un unghi cât mai bun. Iar Philip a comentat plin de grație: „Sper că și-a frânt gâtul.“

Drept urmare, am să mă feresc să confirm temerile cele mai negre ale mărinimoaselor mele gazde, punând în circulație amănunte despre șederea mea la Windsor. Violarea Sanctuarului poate atrage după sine cele mai severe urmări. Și vă voi povesti ceva mai departe ce li s-a întâmplat celor care au avut o asemenea îndrăzneală. Acum însă am să mă limitez să vă spun doar ce mi s-a întâmplat *mie,* ce efect a avut *asupra mea,* când m-am pomenit în mijlocul familiei regale engleze. Prezența la o curte regală pretinde maximă concentrare și permanentă precauție să nu faci ceva greșit, să nu zici ceva greșit. Și când te miști, și când respiri, trebuie să fii prudent, ca nu cumva să deranjezi în jur, să stai cu nervii încordați și simțurile treze, atent și la cel mai mic gest al celorlalți curteni, în poziție de drepți din zori și până-n noapte. Extenuant, îngrozitor de extenuant.

Și chiar în prima seară la Windsor am fost plasat pe locul de lângă regină. Era limpede, dorea să-l cerceteze de aproape pe soțul strănepoatei sale. Regina se vede pusă în postura stranie de a nu întâlni practic niciodată, în afara familiei, pe cineva destins în prezența sa. Una dintre doamnele de onoare mi-a relatat, cu altă ocazie, cum a trebuit

să se obișnuiască și cu cele mai curioase reacții, de-a lungul anilor. Și cei mai puternici șefi de stat încep să se bâlbâie când o întâlnesc sau, fâstâciți, se trezesc spunând te miri ce și apoi se rușinează ani în șir. Din fericire însă, capetele încoronate au darul să împrăștie stinghereala și să-și salveze interlocutorii, la nevoie, din situații critice. Cu puțin timp înaintea terminării mandatului, generalul de Gaulle se afla la o cină la Windsor, împreună cu soția sa Yvonne, când cineva a întrebat-o pe Madame de Gaulle, peste masă, la ce anume se așteaptă după retragerea din viața publică. Madame de Gaulle a răspuns – și aici trebuie, vă rog, să ne imaginăm un puternic accent francez: „Ee...penis!" Liniște adâncă. Spaimă îngrozitoare. Până și servitorii încremeniseră. Și atunci tânăra regină a intervenit, salvând situația, traducând ceea ce încercase să spună Madame de Gaulle în engleza ei chinuită: „Ah, happiness."

Așezat acum alături de regină, sentimentul că mă aflam înaintea judecății de apoi fusese întru câtva înlocuit de o anume cutezanță, grație cocktailurilor dry martini servite înainte de masă. Eram pregătit de conversație. Dar despre ce poți conversa cu regina Angliei, între antreuri și felul principal? Răspunsul: despre nimic. Stăteam alături, în smochingul meu străvechi, dar perfect periat prin amabilitatea unui servitor regal, așteptând ca suverana să binevoiască să-mi adreseze un cuvânt. Sau cel puțin o privire! Zadarnic. Nici nu existam, din punctul ei de vedere. Ceea ce nu știam eu (și ar fi putut foarte bine să mă prevină cineva!): conversația la curtea engleză respectă reguli diferite de cele de pe Continent. În vreme ce în restul Europei conversezi la masă, alternând cât mai firesc, atât cu vecinul de la dreapta, cât și cu cel de la stânga, aici se obișnuiește ca la început să discuți cu vecinul din dreapta, iar apoi cu cel din stânga. Iar eu mă aflam la stânga reginei. Când mi s-a adresat, într-un târziu, intrasem deja într-un

Nunta prinţului Eduard al Marii Britanii cu Sophie Rhys-Jones, iunie 1999. Dacă aveţi privirea ageră, ne puteţi vedea şi pe noi, pe Irina şi pe mine, în ultimul rând (al patrulea şi a cincea, de la dreapta).

fel de stare de șoc. De aceea nu-mi amintesc niciun detaliu al conversației noastre, indiferent cât m-aș strădui.

Din categoria experiențelor apocaliptice au fost și cele trei sferturi de oră la care am fost condamnat să fiu comesean cu *Princess Royal,* adică fiica cea mare a reginei. Nici Anne nu se dă în vânt după jurnaliști. De fapt, în general nu prea se dă în vânt după nimeni. Tatăl ei spunea odată că singurele ființe care se bucură de oarecare trecere la fiica sa mănâncă fân, au patru picioare și trag pârțuri. Astfel, am așteptat conversația cu prințesa Anne cu atitudinea celui care nu are nimic de pierdut. Rezultatul: o seară încântătoare, ceea ce – când e vorba de o întâlnire cu *Princess Royal* – înseamnă pur și simplu că ai scăpat nevătămat. Strategia de supraviețuire la care am recurs a fost o conversație exclusiv despre cai.

Chiar dacă acum rezist tentației de a descrie mai în amănunt seara mea de la Windsor, până la sfârșitul cărții nu voi putea evita să nu dezvălui câte ceva din secretele altețelor regale. Deși bănuiesc că nu servește instituției pe care o descriu. În definitiv, după cum nota încă din 1867 marele expert constituțional englez Walter Bagehot, „misterul constituie miezul regalității, nici lumina zilei nu are voie să pătrundă". Poate tocmai de aceea nici cei mai înrăiți republicani nu pot evita fascinația caselor regale, pentru că, în lumea noastră expusă proiectoarelor și camerelor de luat vederi, rămân ultimele instituții care și-au păstrat un anume grad de mister. În definitiv, „distincția" nu mai înseamnă astăzi nimic. În vremurile noastre de permanentă expunere la emisiuni care promit fiecăruia bogăția, celebritatea și frumusețea, ținând seama de nesfârșitele modalități de promovare a propriei imagini pe internet, „distincția" nu mai înseamnă nimic neobișnuit. Lumea e plină de vedete. Unele sunt faimoase pentru bogăție, pentru frumusețe, altele,

pentru realizări sau pentru delicte; unele sunt renumite pentru simplul fapt că sunt renumite. Monarhii rămân singurii care își datorează faima pur și simplu faptului că există și nu trebuie să facă nimic pentru a se înconjura de o aură de nepătruns. Tocmai acum, în epoca vedetelor industriale de plastic, porțile ferecate de la Balmoral, Zarzuela și Fredensborg exercită un ultim farmec autentic.

Dar oare farmecul acesta poate păli cu fiecare rază de lumină care pătrunde în interiorul palatelor? La sfârșitul anilor șaizeci, când documentaristul englez Richard Cawston a primit din partea curții misiunea oficială de a face un film în care monarhii să fie prezentați ca „familie absolut normală", cineastul Richard Attenborough l-a avertizat că filmul ar putea dăuna regalității. Attenborough vorbea cu autoritatea specialistului care realizase numeroase documentare despre popoarele primitive. „Instituția monarhiei în întregime", explica el, „se întemeiază pe mistica șefului de trib în cortul său de șef de trib. De îndată ce un membru al tribului apucă să vadă interiorul cortului, esența supremației se destramă – tribul fiind la rândul lui condamnat să piară."

Și atunci ce s-ar întâmpla dacă în paginile următoare aș povesti ce fac monarhii când sunt „între ei" sau dacă aș dezvălui numele cu care este alintată regina Angliei în familie? Ar fi un gest inofensiv? O indiscreție? Sau mai mult decât atât? Faraonii purtau de regulă două nume. Unul cunoscut de popor. Și unul secret. Istoriografia nu cunoaște nici până astăzi numele vechilor regi ai Siamului, atât de bine se păstra secretul.

Fie ce-o fi. Verișorii și verișoarele îi spun reginei „Lillibet", iar soțul se bucură de privilegiul de a o numi „Sausage", cârnăcior. În vechea Birmanie, aceste rânduri m-ar fi costat capul.

Dar vremurile se schimbă. Suficient să-mi privesc camera în care scriu. Stau la un birou din placă aglomerată,

podeaua e din laminat. Singurele piese de mobilier sunt biroul, dulapul și patul. Mă aflu într-o extindere, din anii cincizeci, a uneia din cele mai mari și mai vechi mănăstiri din Europa, Stift Heiligenkreuz din Austria Inferioară. Am venit aici pentru că mi-am pus în minte să schițez planul cărții de față în renumita bibliotecă a lăcașului. Mai exact, în magnifica Sală de Aur barocă. Mi-am imaginat cum îmi voi așterne cuvintele pe hârtie, învăluit în mireasma volumelor vechi de sute de ani. Și iată-mă acum în chilia asta, din spațiul rezervat călugărilor, deoarece în bibliotecă nu se poate petrece mai mult timp fără mască de protecție: colecțiile au fost atacate de mucegai, în urma unei renovări. Singurii oaspeți nestingheriți ai bibliotecii se numesc *Rhizopus stolonifer, Aspergillus glaucus* și *Botrytis cineria.* Și singura mireasmă de care te poți bucura este cea a terebentinei. Miile și miile de volume sunt curățate, unul câte unul, cu terebentină, apoi sunt împachetate ermetic și trimise la un laborator, unde ciupercile urmează să fie distruse prin iradiere.

Oare n-o fi și ideea de monarhie năpădită de asemenea ciuperci? O mai crede astăzi cineva în „grandoarea" regilor? Or mai crede măcar membrii caselor regale? Monarhiile nu sunt puse în pericol de excesele ocazionale ale unor prinți, ci de înșiși regii care par să țină cu tot dinadinsul să se banalizeze cu bună știință. Să ajungă personaje cât mai obișnuite. Nu se mulțumesc cu „apropierea de popor". Vor „să fie ca poporul".

În iulie 2007, cititorii au descoperit cu uimire fotografii ale membrilor casei regale aflați în vacanța de vară, în revista glossy spaniolă *Hola!* Erau obișnuiți cu imaginile făcute în fiecare an de paparazzi înarmați cu teleobiective, în care familia regală se vedea la bordul iahtului cu pânze *Bribon*. Și, deodată, iată-i pe regele Juan Carlos și pe regina Sophia precum Hinz și Kunz din Wuppertal, tolăniți pe o

Consilierii de PR de la Palatul Buckingham se străduiesc să-i creeze reginei o imagine apropiată de popor. Într-un exces de entuziasm, suverana a fost silită şi la o vizită într-un McDonald's.

plajă publică și dotați, după tipic, cu sendvișuri împachetate în folie de aluminiu. Efectul fusese bine calculat. Mesajul lor: vedeți, și noi suntem ca voi!

În interviurile acordate de Felipe, moștenitorul tronului spaniol, împreună cu soția sa, Letizia, apare la fiecare a doua propoziție *como todo el mundo,* ca într-o morișcă de rugăciuni, sublinierea că în cazul lor totul se petrece „ca la toată lumea". Prințul Charles și fiii săi acordă interviuri revistelor cu programe TV, în care își împărtășesc obiceiurile gastronomice, cum își prepară ouăle-ochi și plăcerea de a se aproviziona din supermarket. Regina Olandei merge – demonstrativ – pe bicicletă prin Capitală, în loc să prefere o mașină cu șofer. Monarhii din zilele noastre țin cu tot dinadinsul să pară oameni de rând.

Oare să renunțe regii, prin integrarea în rândul supușilor, la cea din urmă îndatorire a lor cu adevărat de necontestat? Și anume tocmai aceea de a nu fi banali? Sau poate că monarhia nu are câtuși de puțin nevoie de toată agitația care se produce în jurul său? Este posibil ca ridicarea vălului, așa cum ne avertiza Attenborough, să nu afecteze în niciun fel monarhia, pentru că un rege rămâne mereu un rege, indiferent dacă tronează undeva, deasupra, cu toate însemnele demnității sale, într-un nor de tămâie, sau dacă apare într-o emisiune culinară, cu șorț de bucătar? Nu cumva taina din cortul căpeteniei trebuie păstrată nu spre protejarea ei, ci a noastră? Tocmai pentru că ne ajută să suportăm misterul? Sau poate că regatul, în care monarhul reprezintă șeful și centrul statului, e doar o formă de mult apusă? Și numai pentru simplul motiv că un asemenea regat se întemeiază pe accepțiunea unei lumi ierarhice, la rândul său perimate?

Pe de altă parte, oare nu ar fi puțin tardiv acum, în secolul XXI, să ne lansăm într-un discurs funebru la adresa

monarhiei? La începutul ultimelor două secole ar fi sunat, în orice caz, mult mai convingător. Să ne gândim la anul 1801: Franța se descotorosise – după un mileniu de tradiție neîntreruptă – de cea mai veche monarhie ereditară europeană. În Anglia, George al III-lea își petrecea zilele în cămașă de forță. La Madrid domnea Carol al IV-lea, deoarece regele legitim, fratele său mai mare, Filip, fusese oficial declarat alienat mintal, la Copenhaga stăpânea Christian al VII-lea, care dezvoltase mania de a-și transforma mobila în surcele, iar în palatul din Sankt Petersburg locuia Pavel I, pe care îl amuza să arunce farfurii prin sufragerie și apoi să asiste cum slugile se grăbeau să adune cioburile. Categoric, începutul secolului al XIX-lea a fost extrem de nefavorabil pentru susținerea convingătoare a monarhiei ereditare.

Nici cu o sută de ani mai târziu situația nu se prezenta cu mult mai bine. Sfârșitul veacului al XIX-lea a însemnat pentru casele regale europene asasinarea țarului Alexandru al II-lea al Rusiei și a împărătesei Sissi a Austriei. Secolul XX a debutat cu atentatul asupra lui Umberto I al Italiei. În scurt timp, aceeași soartă au avut-o Carol I al Portugaliei și regele Greciei. Primul Război Mondial a fost declanșat la Sarajevo de un șofer care a greșit drumul la o intersecție și, din nefericire, a întors automobilul exact în locul în care aștepta un atentator cu pistol semiautomat. În câteva clipe, în mașina deschisă zăceau morți moștenitorul tronului austriac și soția sa, o stră-strămătușă de-a mea.

Și astăzi? Câțiva neomonarhi șovăitori, asemenea celui grec și celui persan, au ieșit din scenă, în timp ce alții au poziții mai solide decât au avut vreodată, după 1789. Orice reprezentant serios al filozofiei politicii consideră ridicolă ideea unei esențe mistico-religioase a regalității moderne, dar poporul, lipsit de înclinație spre teoretizare, a trăit fără

probleme nostalgia unei idei monarhice de sorginte de-a dreptul medievală în anii Diana-maniei. Când vizita spitale, prințesei de Wales i se scoteau în cale copiii bolnavi, ca să-i atingă. Și apoi altarele improvizate, milioanele de flori și rugăciunile fierbinți la porțile palatului Kensington, când a murit Lady Diana – și cei peste trei miliarde de telespectatori care au urmărit ceremoniile – să fie simptome ale unei isterii în masă? Sau nostalgie înrădăcinată în popor?

Ceva anume din esența monarhiei pare să o imunizeze în fața repudierii lumii moderne. Este aproape un truism să afirmi că, după mai bine de două sute de ani de foc susținut al artileriei iluminismului, liberalismului, socialismului, materialismului și al altor ideologii, după strădanii de secole de a dezlega toate secretele lumii, mai există o nostalgie a omului modern după ceea ce ține de numinos, de inexplicabil, de spiritual. Și, fără îndoială, monarhia profită de această nostalgie difuză.

Nu știu dacă voi reuși să dau răspuns la toate întrebările ce-mi vin în minte, mai ales când rătăcesc în zone atât de încărcate de însemnătate, cum ar fi caracterul sacru al monarhiei sau obiectele din poșeta reginei. Și vă rog să fiți indulgenți dacă povestea mea ar putea părea, pe alocuri, puțin lipsită de respect. Nici nu aș scrie cartea aceasta dacă nu aș avea o slăbiciune pentru regi. Mi-amintesc cât de impresionat am fost, la nouă ani, de știrea că la sărbătorirea celor cincizeci de ani pe care îi împlinea tatăl meu avea să fie prezent și „regele saxonilor". Oaspetele așteptat nu era, desigur, rege în sensul strict, ci margraf von Meißen, dar ar fi fost rege dacă Saxonia și-ar fi păstrat regimul monarhic, însă asta conta prea puțin pentru mine. Am încremenit, în venerație, când și-a făcut apariția, deși, cinstit vorbind, aveam să fiu ușor dezamăgit să descopăr

un domn în vârstă, relativ nespectaculos, fără coroană, fără sceptru, dar cu baston.

Cu toată slăbiciunea mea pentru monarhie, trebuie să recunosc că mă încearcă și acea ranchiună antiregalistă de tradiție în propria mea clasă, aflată în stratul imediat de sub cel al altețelor regale. Toată lumea preferă să-și imagineze că nobilimea ar avea cine știe ce simpatie față de regi. Acest clișeu, răspândit în cercurile burgheze, provine dintr-o greșeală de interpretare clasică. În mod tipic, marea nobilime este mai degrabă ostilă regalității. În istoria europeană, nobilimea a fost de regulă adversara cea mai înverșunată a monarhilor. Atunci când împărații sau regii se înconjurau la curte de marii nobili și îi angajau, nu o făceau pentru că i-ar fi prețuit sau că ar fi avut încredere în ei, ci pentru a-i face mai inofensivi și obedienți, pe alese, prin favoruri și recompense, sau pentru a-i ține la respect, prin umilință.

Trebuie doar să ne gândim cum a fost tratat de stăpâna lui un strămoș de-al meu, prințul Mihail Galițin... O iritase pe țarina Anna Ivanovna, deoarece se căsătorise cu o catolică italiancă. Și cum ea a murit de tânără, totul se petrecea în anul 1740, țarina l-a obligat să se recăsătorească. Dar de această dată cu o servitoare, care, mai mult decât orice, dacă ar fi să dăm crezare descrierilor din acea vreme, mai era și neobișnuit de urâtă. După cum a hotărât țarina, nunta trebuia să devină cel mai grotesc spectacol pe care îl cunoscuse vreodată Rusia. Strămoșul meu și servitoarea au fost însoțiți pe străzile din Sankt Petersburg de o procesiune uriașă, în frunte cu porci, capre, câini și vaci. Poetului curții imperiale i s-a cerut să compună o odă a *Bucuriei însurăților imbecili.* După oficierea ceremoniei, cei doi au fost purtați la locul unde avea să se petreacă noaptea nunții lor, un uriaș palat de gheață construit special pentru eveniment. Anna Ivanovna i-a condus în interiorul

frigoriferului frumos dichisit și le-a poruncit să se dezbrace și să-și petreacă noaptea pe un pat sculptat în gheață. Iar cei doi abia au scăpat cu viață după o asemenea tortură. În schimb, țarina s-a amuzat nespus.

Nu sunt foarte sigur dacă îmi va reuși experimentul. Toate cele adunate de mine despre regi – toate legendele și bârfele din culise – le voi îndesa în inima mea ca pe o grămadă de cioburi regale? Sau le voi înălța un monument? Abia aștept!

Heiligenkreuz, noiembrie 2007